

թիւնն Արյուրեաններէ եւ Նեստորական քրիստոնեաններէ ներունած էին: Քրիստոնէութեան մեղմ վարպագետութեանց մէջ սովոր էին տեսնել բուդագայականներութեան մէկ պայմանակար, որ պանձս յարմար եկած էր իրենց ճաշակին: Ասորի քրիստոնեանները մշտ բարձր պայմաններու կամ հայրածները մշտ բարձր պայմաններու կամ հայրածները: Ի Հռամանը (բիւզ.՝ Պօմացիուրէ, Նիշապուրի քով, միշտ խորասանի մէջնեղա) արքեպիսկոպոսթիւն մը կար: Մազաքիս արեգոյ իւր Սոնդուլաց կամ նետպար պատութեան մէջ կը պատուի թէ Հօսուուի առաջնուն կիր Թուաւսիսթուն՝ քրիստոնէույ էր, որ չէ թէ մայն նետպար քաշանայի ու վանականայի պաշտպան ու ձեռնուու կ'ըլլար, ոյլ տա հասարակ Առուու ու Հայոց ալ կը նախառար, եւ իւր Էրկանն ալ պատուասեց քրիստոնէանները սիրելու: Մանդուկա բահակին մէջ բազմութիւն հայ, վրացի եւ ազանան բահասափնդի կամ չ'դիցաւունը կը թէ ծառայէին, որ կրտուրով քրիստոնէանները: մէջ ծառ միանի կը ծառ կամ անձնապահներն այս եղանակութեան մէջ բազմութիւն քրիստոնէալի առաջնուն կիր կը սուսնիւթիւն մէջ բնակէն: Քրիստոնէալի առաջնուն կիր կը սուսնիւթիւն մէջ բնակէն: Քրիստոնէալի առաջնուն կիր կը սուսնիւթիւն մէջ բնակէն: Այսպէս զոր օր բազեցի ասորի քահանայի մը եւրուս մը — կառավարան բարձր պաշտօն մը — տուած էր յօնանը, ասոր վայոյնիկիրափ տէրը սասակի բարբանայով քահանան բանձիւ ու խոս հանել առաւ: (Բար-Երքաւ, ժմէկիր.՝ Ասք. էջ 581): Հօսուու անմիջական Մէկէ Գանձի ձեռքն սովորուկ Նիփիրան (Խալիդ Էր-դին, ու Քառեմր էջ 331, 361) Տէկիր Սահնէ ձեռքն ալ Ամիթն առաւ: Հօսու մը բարձր յառաջ արքով Սահնէ մեռնագաւառը Միունիունուր անհատուուր եղած էր: (Կիրակ. Գահանակիր, էջ 226.)

Արզաւ խանին գահականնեան առանձն յարեւերսութիւնները փանուեցան, ամեզզ Պարականատի մէջ սիրու ինասան թեան նժարը գործ ձեռալ սկսած ծանրանալ եւ մէկ կուրմ թուու առուեցան քրիստոնէից վայելած պաշտպանութիւնն: Ասոր օրինակ մը միայն Արգուն առան Տարօնը քրիստոնէոյ հայու մ'աւատ տրուած էր: Դարձեալ սկսած յերեւան ելեւ արակիս դէպէեր, որոց նմանները յառաջ տեղի ունեցած էին: այսպէս գրեթէ անպատճի կը մային քրիստոնէուց գէտ գործուած բաննենիրը: Բար-Երքաւան յանել 1290 (Ժմէկիր.՝ Ասք. էջ 586) կ'ըսէ: “Անիրեար Ալս-Ալիմ” տէրը քրիստոնէանները սասակի կը հալած էր: Մար-Կուսա վանաց վանականներուն շարիներ հացաց: ասի զաս պահնեն Տշշ տէրը, որ հայոպէր քրիստոնէոյ մը էր: եւ գէլ մ'եաբն ինը ալ աստուածառապ պատօնվ պատժուեցան: Խորէր գեանան անցած պահուի անցած թշուաւա-

բար խեղուելով: ” — Հիմայ կու գոյ թամարքի եւ Թամարքանոց, Կարոկյաննու եւ Արկուսնու Թիւքնեններու ժամանակ:

(Սա-ցե-ուլ հու աւա-ւ:)

Ս Ա Ց Ե Ն Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

Ա Ր Դ Մ Ր Ո Ւ Զ Ր Ո Շ Ո Ւ Ը Ո Ւ Խ Ո Ւ Տ Ո Ւ Խ Ո Ւ Տ Ո Ւ Խ

Պ Ե Ց Մ Ր Ո Ւ Խ Ո Ւ Խ Ո Ւ Խ

(Հարանայականին:)

Պ.

Մ. Խորենացը Պատմութիւնը:

Մ. Խորենացիւն մեր ըրած քաղաքացը յըր Կուլներ Արգարայ Նախորդին՝ Արշամոյ թագաւորութիւնն սկսել տալ որովհետեւ՝ նիշպէս վերադշն ըսինք: այս թագաւորին անունն յառաջ կու գայ արքէն մեր նշանակած աղեւրները պարզապէս սխալ մէկնելէն:

Արգարու առ Յիսուս գրած թուղթը՝ որուն բնագիր քիչ մը վարը յառաջ պիտի բերնեկ, ասորէրէն աղզենագրին մէջ այս վերագրով կը սկսի:

Արգար Աթքամն (Սետ.) առ Յիսուս թժիշն բարիի¹, Այս աստու (Խաօս) բառը՝ թէ ասորէրէն եւ թէ ուրիշ արամեական [Խաթէն]

գաւառաբարբառներու մէջ շատ յամանի կը գործածուի միշտ սեւ նշանակութեամբ: Նշէ և ուրեմն պատճառը, որ հիմ թարգմանիշներն իրաց առաջ առաջ արաբացն (Ամուլ-Քարաջ՝ Հայուած Ալ-Հէտքաւ տես) կամ Հասակցան եւ կամ չուղեցն թարգմանել: Մէկնելը գժուարին է:

“Նշանակութիւն իսկ, կըսէ Սէւ-Աթքամէն², որ Արգար Սէւ-յորջօջուէր, զիրաւ կը հասկըցուի թէ նամակի մը սկիզբն այսպիսի վերադիր մը չէր կնար առանուլ:” Այս պատճառաբառն-թիւն մէջի համար անսարքեր է, բայց կարեւի ե արքենան թարգմանիչք այսպիսի իրացահարութեան մը հնազանդած ըլլան: Եւսերիսու հրատարակութիւնները՝ զորոնք կոցանք տեսնելը, (Հայուինին, Ըլէկէր, Դինդորի) այսպէս ունին: “Արգար՝ կուսակալ Եղեսիս, առ Յիսուս, օրկիչ բարիի³ եւ Արգարու վերադիրն ի բաց կը թուուն: Աւկայն սուսդ է թէ այս յորջը-

¹ Ելք Լուս առաջ Խաօսը Վարդապետութիւն: Հայու (3):

² Fragments d'une histoire des Arsacides, Հաս. է. էջ 123.

³ Ἀργασος τοπάρχης 'Εδέσσης 'Իησοս սուրի ծագածք, 1, 13.

զումը նախական բաղդրին մէջ իրաւուն կար: Միայն եւսերին՝ կամ սեգեսից զիւաններէն հանուած, յիշատակարանն իրեն մեխողը, չէր թարգմանած, պարզապէս ճշգրի: Ոչչամա ձեռով ընդօրինակերպ գոյն եղած էր: Նշնչ կը գտնենք ուսուինուի լատին թարգմանութեան (Uchamae illius¹) եւ ասորական թարգմանութեան մէջ (առաջ), որուն վայսէն եղած էր հայ թարգմանութիւնը: Աւ ելն կայ, Պարիսի եւ զ նեստիկի երկու ձեռագիրներն ոնչ մատ² ընթերցուած ալ ունին, որ հազիր թէ սկզբնագրին մէկ փոփոխութիւնն է:

Ասորական թարգմանութեան հայ թարգմանիչը կը հասկընաբ բնականապէս օսկամաբառին իմաստը, բայց չուղեց թարգմանել եւ օրինակեց Արձման (ardschama): Թերեւուրնադիրը սխալ կարգացած էր, խօսի կամ Խօս: լի փոխանակ կարգացր Խօսօ: ուրուն ու գիրը փոխարած ըլլայ ըստ արեւելքան աստուած արտարերութեան տի՛չ: Հայ թարգմանիչն զ գարգապետթեան՝ որ թարգմանի թարգմանութեանէն եւ ասկէ ստուած է, ու սկսէ ստուած է, օսկամաբառին առջեւ Նշնչէս ընկրկեցաւ. առաջին անգամ թարգմանած է սույն բառով, եւ շամակին վերաբերն մէջ՝ Արշանց ձեռով, որ Արշանց ձեռէս աւելի հայկական է: Այս օսկամաբառին կերպարանափոխութեան որպիսի պատճառներ ալ մերուին, մեր ըսածներէն յայտնի Կըլլայ թէ պարզ ընդորնակութիւն է բառի մու, որը թարգմանել չեն ուղած:

Արքան Մ. Խորենացի կը աղքիւներուն
մշ կը գաներ Աբէտու պէտամ(յ) եւ Աբէտու պէ-
տամ(յ) երկու ձեւերն, որոնց զուտ ասորական
վերջառութիւնը կը մժանէնար Հայերէն Հո-
վովման ոյ Նկարագրին, որ յատուկ է գլխաւ-

Ա-ը եմ Աբդար Հայոց թագաւորին՝ հայրն
Ե Արշամ, զըր կինայ մէկն իրաւամք իրը զատ
հայ թագաւոր ըլք նկատել: Բայց եթէ կրցանք
Մ: Խորենաց ցոյ թագումաննութիւնն աղջել, նշյան
պէս ապացած կը լլանք որ Արշամ անոնը
առաջ առաջ մէկնու մէկնու մէկնու մէկնու է, եւ այսպիսի
օխայէ մը ժայռն մտացածին թագաւոր մը կինայ
ծնանիլ: Այս պիտի գոնք մեղք՝ հասկնարա
Մ: Խորենաց ցոյ Արշամն նուդրած ըստ բաւականի
առարօնինակ պատմութիւններն, զգոնքը հիմյա
յառաջ պիտի բերենք, գնենլով առընթեր այլ-
եւայլ Տեղինակաց այն կառուներն, որոնք իրը
արդիւր ծառափառ են Հայոց Պատմութեան:

⁸ Grammatica syriaca, quam post opus Hoffmanni refecit Adalbertus Merx. Halis, 1867 I, 49 7.

Ա Պարտադրութիւն, էջ 1. Տարբերակ Ուժում, էջ 2:
Օսկամա բառը իր թէ հայոց լեզու Աղօթոյ
համա Արքայի մատիւն ու պէտի, խաչակ հ'ուշ է Հա-
յուս, շատ ներական իւերակ ունի. Եղանակը բառը թէ
էլ արքային էլ աշեղակուն աւագութեան էլ արքայած ըստ
(Արքային), սեղ էջ 27 և 87): Կամ հարկ էր այս աւ-
ագութեան աշեղակուն:

ι ...καὶ τοὺς μὲν Ἀρμενίους δρους διελόντες
πλοὸς ὥν Ἀρδάμης ὑπεβάθει (Πολυενὶ) Strategicon,
Ἄντε. Κ. Σωστ., πλ. 17. 17. ¹ Ἀδοάμης, Περὶ² αὐτοῦ
τε γενεᾶς καὶ μετὰ τὴν θανατοῦντος Φραγκῆς φρεσὶ οὐρανῷ, πλ. 37. 308.
2 οὐετούρης Φραγκῆρης, Σωστ. (Scheven) Η-
θιστὸς διατελέσθη φρεσὶ, Ζωστ. ΙΙ. ιωακείων αὐτὸν 15.
πλ. 38. Θεοφάνεια Σωστονιώτικης Ευαγγελίης φρεσὶ αὐτοῦ,
πλ. 39. Θεοφάνεια, πλ. 16. 16. Σωστονιώτικη Ηὐθύγετη
1. Θεοφάνεια ωμοποντικής Σωστ. Νεκταρίων (Σωστ.
πλ. 38) εἰς τὴν θαυμάτην Ηὐθύγετην.

ο βιωμασθήτων ορθίων κέρη τηνώντες γενικώς μερικώς.
Τοπεῖ διαγνωστική, Δαρείος Υστάσπον. Σε-ή τινας:
Αρρενός Άλεξανδρου Σύνταγμα της Φιλοτεχνίας. Άλεξανδρος Φιλοτεχνίας
πάντων τελευτής, Βαρύγ γενικών Κοινωνίκων γραμμάτων προσδοτού-
μένης τηνώντες και τηνώντες ορθίων κέρη τηνώντες.

Գ.Հ. Ի.Դ. Յաղթե Յակովարիլյան Արշակուս, և զարգին
ժամանակ հարիւ Հայոց Հայոց կայսերաց, և պատմական Հերո-
ւուստ, և խառնարի հանդեպ առնել Բարեգործութեաց:

Ի Քոստիկը դի ամ ի
կատարութեան աւուրց թա-
գաւուրութեանն Արշէվ,
ժողովիկալ զօրք Հայոց
համանակն անդի թագաւու-
րեցաւ ցին ի վերայ ինքնանց
զննացամ, որ եւ Արշամ,
որդի Արտաշեսի եղորդ թիգ-
ռանակն էաւ Հայոց բարձրա-
կան առաջնորդ էաւ առաջնորդ էաւ

մայեցւոց Խօսի ընդ Խառա
ի հաշտութիւն Խաղաղու-
թան, տաղով Հարիս ի
Միջագետաց եւ ի կող-
մանց կենացք ի ձեռն
Հերովիք Այս եղեւ սկիզբն
Հայոց մասնաւոր մտանել

Ընդ Հայկով Հ. ռումանցեց եմ
Զայլով ժամանակի եղան
մեծ ցանցում Արշա-
մոյ ի մերս Ենանուի առ-
պնի ուրութեա թագավա-
ռի. բայց նու արձակուց
զնիւրանա Ճրից քահա-
նապատես, զոր գերեա եւ
Բարպարփանա Խուռանու
յաւուու Տիգրանա Խոչ
Ենանու պատճակի ար-
քայի, ասերվ՝ եթէ Գրո-
ւան բառապատճակը Հայքի-
քամաքար, արև ու օճակի առ-
պնի ի նախան, եւ յանձն
էաւ առ յ առ որո Փա-
մազուր ի թար ի վերա նու-
րա ասհանեա Ե՛շամա: Եւ
նորա ասեպազա զոր յե-
րաց ի լոր ի Ճրեանան
առ Հ. ի մասնաւ, որու
առնուն էր Յննեկենս, զոր տա-
ցէ ինչ վաս փրկութեան ի
յնանառէ, պատճակ պա-
նու, զոր ի ինչ դաս ամ-
բու իրեա հաս ժամանակ

Արցական ժամանակի քսութիւն զնմանէ մատու-
ածէ առանի օռուն նահապետ ազգին Գնմթունեաց।

ատելով. Գիտեա, արքայ, գի ապատամերի ի քեն կամ
մայս. Ինաւուն, նորչուռը ընդ ին բընթալ, զի եր-
տուռ և նորդուռուռ ի հերուլիկէ թքապարուք. Հըւեա-
ստանի, իբր ընդունել զմեր և ասա ժաւանդութիւն
ի ընաւ երկիր մերում. Քանզի նորակուռու ծանակիցաք
այսինքն ասամ:

Եւ ի՞ն ոչ աշենով յանն, սաեմ ցան. Ըստէք
պատրիկ զարդումը վարդում եւ պատահակ առա-
պեց, պատահակին զգութ արքունիկութ: Եւ նորա
ակունքառակ լինել, նմի իր առաքածք քաշանու-
ապեսն իւ թիւնակ յանն, և առաջ եւս ի հպարտէք մա-
լուսացաւ. պատ ոչ մանիս ի գրգորթենան բարուցն,
ինչ ոչ արագ անապատեսնան:

Այս քութեանն հաւատաց Արշամ, հրամաց-
աց առանձին պէտական ի հետոց նախորդ կախել, ի վախ-
աննան գործոց, կամ թուղթ ի սպառ զրբեն հրե-
ստանն, եւ իրին պատասէ անբաժան, եւ ապաց նմա-
զութեան արքայի, ինչ որոն Հարթական արքա տաղ նմա-
զութեան թիւն, կամ կախել զիսյուշ ի սպառ-
չին ինեւ արքի գործ ու եւ ապահով ի յաջապահ-
անց ինեւ արքի նորա որութ ամսն էր Սարգսի, եւ առ-
ընթեր զրորին մասուցեց ի տիւ սպանութն, որոց
առանձին Սափատօնն էր Աղքարի, յրիկեւու մահութ առանձին
արքուն էր ի թափանձեց կանանց կատար զիսմա-
զութեան արքայի հանգը անբաժան, եւ յաջա-
պահ ապահով ի նոր հաստատու Սաման ու մահութն էր
վատաշուց, ի նոր արքայ, այլ առաքէ ի Հայր, հա-
ստատու նաև զայեարհն, զի ի Մէջագեաց մայն հե-
պատուց:

Մ. Խորենացւ բնագրին վրայ մանրամասն
մեկնութիւններ տալու շնչիք կիսար կամադ առ-
նուց, եւ իր պատմածին՝ պատմական անշաւա-
նականութիւններուն վրայ շնչիք խօսիր : Միայն
քանի մը կամք գտաղող թիւններով պիտի շա-
նանք նշանակել եւ թէ ինչպէս իր ունեցած աղ-
բիւրները կը գործածէ եւ թէ ինչ մաս կը
Հանձն իրեն անոնամէ :

Արջամաց կամ Արջամայ՝ զինքն չայ Ար-
շակունեաց հետ կապող աղդաբանութիւն մը
տալէն ետքը, յանկարծ Ս. Խորենացի գծաւա-
րութեան մը կը պատահիր: «Աբդարու թուղթը,
Արշամէն ատրեւեր հայր մը կու տայ Աբդարին-
առջի տալէն սկսեալ ո՞րո՞ի Մանուչյուն» կ'ա-
նուանէ զիւրքար: Եթայց Ս. Խորենացի կը սիմա-
լի, կարծերով՝ թէ Մանուչյուն սեականի ձեւե-
րոն անտուր ըլլայ անձնաւորութեան մը, որ թէ
Հայերէն եւ թէ ասորերէն Անոնքուն է: Կայսյոն
եւ այնասոյ գարձեալ իր առջեւը կը մասն Աբ-
գարան Հօնին երկու անձնները: Խնդիրը ըստելու-
պիտի օգնէ իրեն և սերենա: Ըստ Գործոց առութ-
չց՝ մինչ Հերովդէն իր թագաւորական շքե-
ռութիւնները կը ցուցնէր եւ ժողովրդուն ու-

որ Եեսայ երսէն փախըզ քանացանինքէն մէկն Եր
(Գիրք Ա. Պէ. Պէ. մինչ Բաբառաւունիք պայս մինչ ինչ
արքայի կերպութիւնն կը հասկնին. (Ա. Թէ. Ինչ) Տես
Նորպայի ազգեր եւայ, Յաւելուած էջ 27. Վ. 3.

ქმნა სამარტი „მოწერილი“ და „მოწერილი“ გადამდებარებული არ არის.

Պայմանագիրը պահպանութեան մասին է 33. առջ. 1.

Տ ԳՐԱԴՔ Ա-ԱՔԵԼՈՅ, ՓԲ. 21-25:

digitised by A.R.A.R. @

բախութեամբ կը կայթէր. Աստուծոյ հրեշտակն ի մահ զարկաւ զիմքը. այս պատմելն ետեւ եկեղեցական պատմագիրը՝ յար եւ նման պատմութիւն մը յառաջ կը բերէ Յովհեպուէն, բայց հո նոյն անձը կանուանուի Ծգրիպաս։ Նաքը կ'եղակացընէ թէ Հերովդէն եւ Ազրիպասոս մի եւ նոյն անձն է, մատարի ընթալով թէ ընդօրինակով մը անփառութեամբ անուն մը դիմած պիտի ըլլայ, եւ կամ թէ նոյն անձը՝ ուրիշ շատերուն նման, երկու անուն աւելք²։ Մ. Խորենացի այս վերջնին բացատրութիւնը կ'իւրացնէ, եւ կրկին անուան իրբ առաջնին օրինակ՝ յառաջ կը բերէ Հերովդէն Սգրիպասունին³. Ազրիպերու այսպիսի աշխատալց Կարկատանը՝ Տեղնակին աւանդութեան մը հետեւելու ամեննելին նշան չի տար:

Նոսի պատմութիւնն՝ մէկ մանրավլպն է այն պայքանիերու, զզր իրենց հաւատոին սրբութիւնը պահպանելոյն համար՝ կը լի կու տայ անոնց Մ. Խորենացի բայց նոյն իսկ նաևուս անունը՝ Եւսեբիոսին եկ՝ Պատմ. Հյութէն թարգմանութեանէն առնելու առնելու է, որ սիամամբ Անանու կարագալու տեղը՝ Նեսու քրուտած է⁴: Ասոր ընտանացաց անդամները՝ Հայերէն Ս. Գրբէն աւանուած հյուակն անուններ ունին, եւ որդիներէն մէկը կ'անուանուի Ասփասախ՝ որ Դաւիթի մէկ որբունը անունն է⁵: Եթէ ուրիշներ պահին՝ այս մանական յատկութիւնն իսկ միայն բաւական է շարագրութեան զբական նկարագիրը մատնելու, Գլ. 116. — Գետաբնա ընդ Հերուէն (և) Արշամ, և ուսուց հոգուածութեան։

Նոսի պատմութիւնն՝ մէկ մանրավելսոն է այն պայքարներու, զզը իրենց հաւատքին սրբութիւնը պահպանելու համար՝ կրել կուտայ անոնց ԱՌ. Խորենացի բայց նոյն իսկ նաևնու անունը՝ Եւսեբիոսի հետ. Պատմ. Հայերէն թարգմանութենէն առնաւած է, որ մասմարդ Անանոս կարգավար տեղի՝ Նախանձ գրութէ ։ Ասոր ընտանաց անդամները՝ Հայերէն Ս. Գրքէն առնաւած Հրէական անաւաներ ունին, եւ որդինեւն մէկը կ'անուանուի Ասպատահա՝ որ Դաւիթի մէկ գրքուն է ։ Խթէ ուրիշներ պահին՝ այս մասնական յատկութիւնն իսկ միայն բաւական է շարագրութեան գրական նկարագիրը մատուելու։

դարաց, մեսան ի Հ. և ուղիւնք յիշամասն ի բան-
դրեալ է յիշամասն ըազմա-
ւած արագ անառուե-
ափ գործառութեաց, որից
վԱլուստ զԱնհորութեաց
անոց եւ զանհորութեաց
ըակն ի համեստին եւ ի
տողութեաց լուսք օք չառաեա-
ւածն ի ըազմանալ Հերով-
դեալ եւ առ կնառակապ կա-
յեց և առ կարս ի Հառամ,
զի մը վաս ուղարկապ կա-
տաւած Հերովդ արացէ:
Խաչ կայոր ոչ պար զԱն-
հութ ազատակ յիշամասն
նենէ Հերովդին այց եւ
զամասնոյ միջնորդաց նոն
Հառամ:

Հ Հման. Մ. Խորենացի, Բ. Բ. — Գուտչերի շամ-
պղեցիկ դրամ է այս պայմաններում Նկարութիւն կայ-
լ Արքունիք Տարբան, Ել 12:
Հ Անձր. Ա. Պատմ. Բ. Ի. Դ. "Արած, այսինքն
Հանաւ (իշտ), առօրերէն առաջ բարին նպաստութիւնը
Թարգմանից առաջ կարարավ եղած է Խանուն Կայսերական
Անշնչկուրութիւն Աշխարհու Հասկրեն Խանութիւն մէջ առ-
օրերէն առօրդնութիւնուն է, եղած է Խանութիւնուն:
Բ. Բ. Խանութիւն Թարգման, Գ. 4. (Հայութիւն) Սա-
հանութիւն: Վարչութիւն: Գ. 5. Ս. Անդր. Տաղա-
րաց Անդր. Թարգմանէց Տագիւր Բ. Քարենի: Բ. 6. Անդր.
Թարգման Անդր. Թարգմանէց Ա. Գորգ Բ. Ց անուն թիւն: Թիւն
առաջ էն է, փափական Սարդիւն ընդունութիւն: Անդր.
և Միքրոյաց պայման շնորհած մէլուն (Հման.
ի մեջօնաց Խօն Յան. Հր. Պար. Ա. Ժի. 1 և յաճա-
շան անոնք անշարժապահութ բարարութիւն է, որի մէջ է, որ
այս միանք անոնք նշանակի բարարութիւն: Պար Անդր կի-
ման եւ ի մասնաւոր կապատասխնի: Հոգ Յանի անոնք
բարարութ Տնիք: — Սուրբութ ի հաշմանդ Կանոնոց
մէ ասոն ու Տուագ մէնց էլեւուուն ու կարգաց Բա-
րար պարագ ի ոքառակի առաջանական անոնք Անդր կի-
ման պարագ առաջանական անոնք Անդր կի-

հրաման ի նմանէ առեալ,
առանձին ինձ (Ըստ Հ. Հոքան-
Պատրիզ. Ի. 4.):

Յայիմ՝ Ժամանակի Հե-
րովիչ զաներ Աղքասա-
դիք որպ յի իւրց, որ էր ի
հօրէ Ծիննէ և ի մուտ
թագուառութենէ Մարտ-
ի յաւակէ Դարեհի Վ. շատա-
պեանց, ըստ իւրու ձեռամբ
թագուառոր միջնդրանա կա-
ցուանեն, առեալ իւր ի
ոսպանու որութիւն առան-
գունդ ի Գամանացու եւ
ի Պանդրացու Տեսան-
զայ Արշաման, երկարէ
հերու ի իրու առան ա-
մանցին, առավ զոր իւրնդ-
րէրն գարապարու, որուք
լիեալ զհապարախ ան-
տիրացուց քառ փառա-
նաւ, երկայսութեամբ, յա-
տակեաց արժամակ համապ-
յատանց, զի յարուցը
յատական զի յարուցը
կարգեցն առ ինչ վաս-
առնէն գարապարու:

Բայց Արշաման գարեալ-
զարապարութիւնն ամե-
քան, վարպարուածաւ:

Յովիսեպոսին բնաբան տուած մէկ հա-
տուածին վրոյ՝ Մ. Խորենացի պատմութիւն մը
ստեղծելով՝ Արշամայ թագաւորութեան պատ-
մութիւնը յառաջ կը տանի. սակայն Յովիսեպո-
սին հատուածին մէջ ոչ Ուշամայ խօսքը կայ
եւ ոչ Հայոց: Եերովիշ իշխանութիւնը մինչեւ
կապադոկիա եւ Միջազ ենք տարածելու գա-
ղափարը՝ մեր վերաբյու նշանակած անձիշը
թարգ մանսութեան վրայ հնմանած է. եւ այս
դաղափարը՝ մեր նոյն շըզանին պատմութեան
վրայօք իշխացածին հակառակ է: Ի բաց առեալ
Յովիսեպուն եղած փոխառութիւնն, այս Գլուխին
աւ նախնշացն նման, պատմական չէ: Սա-
կան Արքարու հօր եւ Նախորդին անձնաւորու-
թեան ինչպէս ծնունդ առնուն աղացցցանելին
ետեւ, աւ ուրիշ բան չէինք կրնար պասեալ:

(Ըստ Հոքան-Պատրիզ.):

Տոց մէջ Հերովիչ միջնորդիւն պարապարութիւնը հայ-
ութիւն, Հման գուաղիթ Յայիմ Գալուարդի Յայիմ ան-
դարձութիւն առանցուց: Մայիսին արք թագաւորութիւնը
երբեւ առեւ Տեսանակը (Դյուման) ու կը Աղքասակի Վ. պա-
քեզուց կը պածէր մէկ Աղքասակի պատմական է:
— Հման այս հասուածին մեր թագաւորութիւնը ան-
դարձութիւնը թարգմանութեան հետ: — (Անազուս Թիմին
ծնին համար սխալ է, եւ ափու սալա թասէ, Սի-
մոն:)

1 Պարեկութեան այս միջնին մասի թարգման-
թիւն ըստ կամ եղած է ի հնացած լառ կրծք է եւ յա-
նարէն ինասար միջ յար, սարտուն (ձեօմիցան) ձեւն
ուրիշ յարացից մաս մէտ աւ կը պաշարէ: Յունակի մէջ
անձիւն պահպանակ համարներս խօսք կը:

ԼԵԶՈՒԱԿԻՑԱԿԱՆ

ՀԱՅԵՐԵՆ “ԴԻՆԻ, ԵՒ ՌԵՐԵԼԵՍՍՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՒՐԵՐԵԿԵՆ ԺԵՐԵ

Ժամանակիս հոչակաւոր ասորագէտնե-
րէն մին մեզ հարցնելու պատօնն ըսծած էր թէ
ինչ տեղեկութիւն տնինք այն բառերն վայ-
որ գինի կը նշանակին Հայց լեզուուու:

“Եթէ Հայաստան, կըսէր, որիթի բնա-
գւառառն է, գինուց այնպիսի անուններ տուած
պէտք է ըլլայ՝ որ ուրիշ ազգերն իրմէ փոխ ա-
ռած ըլլան: Երբայիցու եւինը սեմական ծա-
գում ունենալ չերեւիր, եւ օնօն արիական
բառ ըլլալ չի թուիր:

Մեր այս առթիւ ըրած հետազօտութեանց
արդիւկը զօր ի ստորեւ կը նշանագրենք գինի
բարին ծագման եւ այլեւայլ լեզուաց հետ ու-
նեցած առնչութեանը վրայ՝ թարբեւ շահա-
գրգիւ թունիւ մեր հմուտ ընթերցողաց:

Սրբարե գինէ բառը շատ հետաւոր ճիւ-
ղեր արձակած կերեւի: զի կը գտնենք զայն
առաւել կամ նուազ նմանութեամբ բօրորովին
տարբեր լեզուաց մէջ: Այսպէս կակասան
բարբառներուն դասին մէջ ունինք՝ լրացերէն
շնչօ, մագրելերէն դիմէ, ինգու եւ թուշի է-ն,
լազերէն գինէ: Օս, աբազ ու չերքեզ բարբառ-
ներն տարբեր ձեւ մը կը ցոյցնեն, ուն կայ
առաւ, եւ ուրիշ խումն մը կը կալմէն, որու վրայ
յօդուածին վերը քամի մը խօսք սիմնի:
Ուեկացած Ելուուն մէջ գինին չի կըսէր, սեռ.
Քիւ-էյ, բաղադրութեանց մէջ՝ ֆին:

Հնդեւրոպական լեզուաց մէջ գինին կա-
նոնաւորապէս կը ներկայանայ լատ. vinum
(= օնօն) ձեւով. հման. յունարէնի միւս ձեւը
յօնօս (չեսերիս): Հայերէնի գր (եւ ն՞) լա-
տիներէնի մէջ յամախ կը փոխուի դի եւ յու-
նարէնի մէջ՝ պարզապէս մեզմ՝ հագազ այն
հնչման, ինչպէս կը ցոյցնեն հետեւել օրի-
նակները.

Ven-alis, գին, գիւ-եւ. (ան-դուս, գիւ-ն-
ան-օւ, ան-չ, գին). vol-utus, էւ-ու. vil-la, գիւ-է-
ves-ica, գու-ն. ver, ver-is, գր-ու-ն (չօր):

Հարս-ու, գու-ն- (եւ ու-ն). օրդ-ան-աց, գր-ու-ն-ա-
գր-է-ու-ն. օլդ-ա, գր-ու-էւ. էր-ու, գիւ-ն-ա-
գրաբ-ան, գր-ու, եւն:

Հին խանակերէն գին կը նյունանայ ուռեւ-
թիւնի հետ. մինչեւն բրիտանական ցան եւ հին
կիմբիրական ցան վրացերէն ինչպէս կը